

Triptih o orguljama

(Nebojša Lujanović, *Orgulje iz Waldsassena*, EPH LIBER, Zagreb, 2011)

Tocatta and Fugue in D Minor (BWV 565)

Orgulje iz Waldsassena su četvrto prozno ostvarenje mladog hrvatskog autora Nebojše Lujanovića (1981, Novi Travnik), koji je, nakon dva objavljena romana (*Stakleno oko* iz 2007. i *Godina Svinje* iz 2010.) i jedne zbirke priča (*S pogrebnom povorkom nizbrdo* iz 2008.), produžio tragom romaneskne forme i stvorio delo ambicioznih razmera. Krećući se putem kojim se kretao i Andrić kada je stvarao ciklus priča o franjevačkim monasima, Lujanović je napisao roman koji za protagoniste ima upravo franjevce, a za tematski okvir strahote rat(ov)a i povest jednog muzičkog instrumenta.

Sastavljen od tri, naizgled, nezavisne priče, koje pripovedaju različiti pripovedači, ovaj roman je zasnovan na, kako je to napisano u uvodnoj belešci, „istinitim podacima iz života triju osoba“ koje pripadaju delovima svetske (Tereza Nojman), lokalne (fra Marijan Šunjić) i privatne (fra Božo) istorije. Ovaj podatak ima za cilj da pojedinačnim pričama iz ovog romana pribavi potrebni autoritet, koje su priče, kao takve, izgubile sa nestankom usmenog pripovedača, o čemu je u svom čuvenom eseju „Pripovedač“ pisao Valter Benjamin. Otuda potreba autora da već na samom početku romana ukaže na verodostojnost svoje pripovedne građe i na taj način ubedi čitaoca da su priče, koje se nalaze među koricama ove knjige, vredne čitanja. Naravno, Lujanović u nastavku koristi priliku da uputi čitaoca i na to da su „njihovi životi (životi junaka) ipak prerasli u fikciju, izmišljeni svijet u kojem su našli mjesto koje u stvarnosti nisu mogli zauzeti ili im to nije dato“. Drugim rečima, pisac nam poručuje da tamo gde prestaje „dokument“ počinje fikcija. Takođe, Lujanović navodi i nazive knjiga koje su mu bile od koristi prilikom pisanja romana, a koje se odnose na

život i delo bosanskih fratara. Na taj način, pisac iskazuje zahvalnost autorima čije knjige su poslužile kao literarna potka za njegovo prozno delo.

Prvi deo romana, tačnije prva od tri priče – „Fildžan svetog Ive“ – ispričana iz usta neimenovanog pripovedača, prenosi deo ratne atmosfere iz okoline Bučića (Bosna i Hercegovina) devedesetih godina, u kojoj boravi duševno nestabilni fra Božo, koji pripovedaču šalje tajna pisma, koja kod ovoga izazivaju mnoštvo reminiscencija na period njegovog odrastanja. Ovaj deo romana nas uvodi i u zakovitlanu priču o orguljama iz Valdzasena (Waldsassena), koje se više od jednog stoleća nalaze u bazilici ovog bavarskog gradića, umesto da borave u bučićkoj županiji, što je i bila zamisao njihovog tvorca. Vešto vođena priča, u kojoj se tek naziru konture pravog fratarskog života, donosi nešto od andrićevske mirnoće u pripovedanju i refleksivnosti u dijalogu. Lujanović strpljivo gradi priču i pažljivo odlaže razrešenje, što ovaj deo romana čini ubedljivijim od preostala dva.

Što se drugog dela tiče, on nosi naziv „Put k Theresi“ i sastoji se od dve priče čiji se delovi naizmenično smenjuju i prepliću da bi se na kraju stopili u jedno. Radnja prve priče se odvija u vremenu pre i tokom Drugog svetskog rata i prati sudbinu nemačkog mladića Hermana, koji, nakon očeve pogibje, beži u Francusku, tamo preuzima novo/staro ime Armand, koje mu je davno nadenula majka Francuskinja, i priključuje se pokretu otpora. Nakon niza nepredviđenih (ratnih) okolnosti, njegov životni put se završava na putu koji vodi do junakinje druge priče ovog dela romana – Tereze Nojman. Pripovedač ove priče, fra Dominik, osim što nas upoznaje sa životom najpoznatije žene-stigmatice, otkriva još neke pojedinosti o orguljama iz Valdzasena. Shvatamo da je i on, kao i fra Božo iz prvog dela romana, preuzeo na sebe dužnost da orgulje prenese u bučićku županiju. Da li je u tome i uspeo, otkrivamo još u prvom delu. Osim ekspresionističkih opisa

Drugog svetskog rata u priči o Hermanu/Armandu i naturalističkih opisa otvaranja Hristovih rana na stigmati iz Konersroja, ovaj deo romana nudi i veoma sugestivne opise Terezinih vizija i ekstaza. U krajnjoj instanci shvatamo da su sudbine svih likova ovog dela romana podjednako tragične i da je za postojanje orgulja vezana nekakva misterija, koju ćemo, dâ se naslutiti, otkriti u poslednjem odeljku.

Treći, a možda i najslabiji deo ove knjige, sa naslovom identičnim naslovu romana, pisan tehnikom skaza, upoznaje nas sa životnom pričom najpoznatijeg bučićkog franjevca, fra Marijana Šunjića, i razotkriva poreklo valdzasenskih orgulja. Većina radnje smeštena je u prvoj polovini XIX veka, kada su, kako nam to saopštava nepouzdana pripovedač Jozo Marin (alkoholičar i priučeni veterinar), orgulje i nastale. U priči, koju je čuo od samog fra Šunjića, sa kojim je bio zatočen u tamnici, Marin rasvetljava lik Florijana Krešića koji je osmislio i praktično napravio taj grandiozni muzički instrument. Za transponovanje ove, kao i nekih drugih priča (npr. priča o Imranu), korišćena je tehnika koncentričnih krugova, koja je bila svojstvena Andriću. Iz tog pripovedačkog vrtloga saznajemo da je ono što je nagnalo Krešića da se upusti u pravljenje orgulja bila velika lična trauma koju je doživeo u svom rodnom mestu Srebrndolu. Naime, on je, sakriven, gledao „krvoproliće koje je napravila nečija vojska upavši u njegovo selo, Srebrndol“ (241. str). Iz toga treba zaključiti da su orgulje plod njegovog sublimiranog bola koji je godinama prikrivao u sebi. Ovaj fikcionalni toponim – Srebrndol – predstavlja jasnu i nedvosmislenu aluziju na Srebrenicu i na ono što se tamo dogodilo devedesetih godina. Pošto ova kovanica priziva u svesti pomenute aluzije, teško ju je apstrahovati i od političkih konotacija koje nosi sa sobom, a koje svakako ne idu u prilog kvalitetu ovog romana. Takođe, iako je želeo da ovu priču ispriča na lokalnom dijalektu, sa „čovekom iz naroda“ u ulozi naratora, stiče se utisak da autor nije izabrao baš najbolje rešenje. Jednostavno, način na koji Jozo Marin pripoveda

i način na koji razmišlja nisu baš tako često svojstveni nekome ko pripada njegovom socijalnom i intelektualnom sloju. Otuda neki fragmenti deluju neuverljivo i nategnuto.

Ovaj roman se donekle može uporediti sa filmom *Crvena violina* (*The Red Violin*, 1998.) kanadskog reditelja Fransoe Žirara, koji takođe ispreda životnu priču jednog muzičkog instrumenta, u ovom slučaju violine, na način na koji to čini i Lujanović u ovom romanu – dakle, retrospektivno. Violina, koja je takođe nastala iz neizrecivog bola (zbog gubitka voljene osobe), provlači se kroz vreme i pleni svojim izgledom i misterioznim poreklom. Međutim, ono u čemu se razlikuje prikaz violine u filmu i orgulja u knjizi, jeste činjenica da se zvuk orgulja ne pojavljuje ni na jednom mestu u romanu. Premda funkcionalnost ovog muzičkog instrumenta nigde nije dovedena u pitanje, ostaje tajna kakvim glasom bi se oglasile nesuđene bučičke orgulje.

Težeći da dosegne tematsko-motivsko jedinstvo, Nebojša Lujanović je u *Orguljama iz Waldsassena* pokazao da ume da bude vešt pripovedač i da zna da se koristi različitim pripovednim strategijama. Međutim, želja da aluzijama uplete u priču i pomenute detalje iz ne tako davne prošlosti, čini se da je nautila dubinskom sloju ove knjige. Bilo kako bilo, Lujanović je ovim romanom pokazao da poseduje literarnu zrelost i da hrvatska čitalačka javnost s pravom može očekivati sledeće njegovo romaneskno delo.